

Výstupy z 1. setkání Aliance organizací a jednotlivců zabývajících problematikou svéprávnosti a poskytování podpory při rozhodování

6. dubna 2016

V úvodní části představily Camille Latimier a Dana Kořínková klíčové poznatky o implementaci článku 12 Úmluvy. Ve vazbě na to proběhla diskuse, ve které zazněly např. otázky: Proč je vlastně omezování svéprávnosti špatně? Jaký význam má zachování svéprávnosti pro člověka? Jak je to např. se svéprávností lidí v kómatu? Odpovědi přinesla i odpolední diskuse: Nálepka nesvéprávného člověka stigmatizuje. „Když člověk má tuhle nálepkou, mění se jeho společenská role, stává se člověkem druhé kategorie.“ Jak ukazují praktické životní zkušenosti: lidé se obrací rovnou na asistenty, na doprovod, nesvéprávného lidí automaticky ignorují. „Omezení svéprávnosti je sice jen papír, ve skutečnosti to strašně ovlivňuje život člověka. Proto je omezování svéprávnosti potřeba opustit.“

Po přestávce proběhla diskuse v menších skupinkách s cílem zjistit nejpalčivější problémy a výzvy z hlediska potřeb různých cílových skupin v oblasti svéprávnosti a podpory při rozhodování. Diskutovalo se nad otázkami:

- Jakou formou je poskytována podpora (přirozená, právní, sociální, atd.) pro Vaši cílovou skupinu?
- Jaké jsou problémy/překážky při poskytování podpory lidem, aby mohli žít v co největší míře nezávislý život ve společnosti?
- Jaké jsou úspěchy při poskytování podpory lidem, aby mohli žít v co největší míře nezávislý život ve společnosti?

Co v diskuzích zaznělo a co z nich vyplynulo:

Bariéry

(Kterým čelí lidé v úsilí poskytovat dobrou podporu při rozhodování a právním jednání.)

Chybějící informace

Napříč společností chybí informace o novém přístupu, nových možnostech i negativních zkušenostech lidí se starým systémem.

Rodiny často neví o jiných řešeních a bojí se svéprávnosti, vnímají omezení svéprávnosti jako ochranu, přestože je mnoho zkušeností se zneužitím právě na základě omezení svéprávnosti. Rodičům chybí příklady a vodítka, podle kterých by se orientovali.

Nedostatek informací je i na straně sociálních odborů, dalších úřadů, justice. Relevantní odborníci (sociální pracovníci, speciální pedagožky, veřejní opatrovníci, atd.) nejsou v problematice dostatečně

vzdělávání a často nadále radí rodinám jako jediné řešení, aby své příbuzné nechali soudem omezit. Převažují stereotypní řešení, nepřiměřenou váhu má slovo zdravotnického personálu. Chybí osvěta přes příklady dobré praxe.

Informace a vodítka chybí i podpůrcům, např. kam až sahá jejich role v situacích, když se neshodnou s podporovaným člověkem – člověk vyjadřuje svoji vůli a podpůrce vidí, že si může ublížit.

„S výjimkou Quipu, SPMP a LLP není, kdo by podpořil podpůrce, rodiny nebo poskytovatele sociálních služeb, chtěli bychom využít nové možnosti, ale nemáme příklady, jak co udělat, kdo by nám pomohl, provedl nás procesem“.

Nastavení společnosti

Celkové nastavení společnosti je pro omezování, vžitý přístup je kontrolovat lidi, přístup k jejich penězům.

Chybí kontrola výkonu opatrovnictví a podpůrcovství

Chybí kontrola opatrovníků. Poskytovatelé bývají svědky, jak opatrovníci z rodiny nebo veřejní opatrovníci konají s poukazem na „nejlepší zájem“, ale poskytovatelé vidí, že to tak není. Je potřeba, aby byly účinné mechanismy kontroly nejen opatrovníků, ale jakýchkoli podpůrců.

Špatný podpůrce je ten, který uvízne v systému rozhodování „v nejlepším zájmu“ – to je past. (Systém rozhodování s podporou je založen na porozumění vůli člověka, pozn. Quip).

Soudy v některých případech nepostupují v souladu s Úmluvou

Přístupy soudů jsou různé, jsou i různé přístupy dalších osob v řízení (znalec, státní zástupce, opatrovník, advokát) stran toho, co při zastupování člověka dělat. V některých případech postupují dříve obvyklým způsobem: nerespektují člověka, kterému má řízení sloužit – hovoří se o něm a ne sním, orientují se na diagnózy, které nesouvisí s podporou, kterou lidé potřebují, nebo využívají. Rozhodují hlavně na základě posudku vyhotoveného psychiatrem, který nemá zkušenost s člověkem, a přesto má jeho slovo větší váhu ve srovnání se svědectvím neformálního okolí, rodiny nebo sociální služby. Některé soudy realizují stereotypní řešení, která přináší lékař, a směřují k tomu, že nejlépe bude nic neměnit, tj. zůstane co největší omezení svéprávnosti. Na straně justice je silný odpor proti změně: musíme přesvědčovat soudce, soudní znalce, státní zástupce, advokáty ustanovené ex offio. Je nešťastné, že nejsme všichni „u jednoho stolu“, abychom hledali společně nejlepší řešení pro člověka, ale řeší to u soudu každý za sebe (soud, znalec, státní zástupce, opatrovník, advokát, člověk, jeho zástupce, podpůrci).

Ústavní péče jako zdroj bariér

Lidé, kteří prožili léta v systému, který neumožňoval rozhodování, nejsou zvyklí se rozhodovat. Musí být nejprve tázáni, musí si zvyknout, že se jich někdo ptá, že mohou mít svoje přání, znát nějaké možnosti a pak se učit říkat, co chtějí. To není problém jen lidí v ústavech ale i z rodin, pokud nedostávali příležitost se rozhodovat.

Některé ústavy (např. v Kadani) vytváří svým režimem bariéry pro vybudování přirozených sociálních vztahů lidí s postižením. Pro dobrovolníky např. nutnost formálně žádat o návštěvu, respektovat oficiální návštěvní hodiny, vyplňovat dotazníky při odchodu mimo ústav. To vyžaduje velké odhodlání a trpělivost krom všeho dalšího.

Nedostatek podpůrných služeb poskytovaných v přirozeném prostředí

Možnost rozhodovat se o svém životě často naráží na nedostatek podpory poskytované v běžném prostředí. Osobní asistence je příliš nákladná, příspěvek na péči ji nepokryje v potřebném rozsahu. Podpora samostatného bydlení je dostupná jen málo.

Potíže s přiměřenou úpravou

Služby poskytované veřejnosti – např. bankovní služby – si nejsou vědomy povinnosti poskytnout přiměřenou úpravu, nejsou připraveny se přizpůsobit potřebám lidí s postižením. Např. nejsou schopny upravit svoje produkty, aby bylo možné realizovat podporu šitou na míru.

Největší komunikační bariéry jsou ze strany zdravotnictví a úřadů.

Potíže se třetími stranami

Třetí strany (Česká pošta, úřady, firmy, banky) v důsledku neznalosti nerespektují rozhodnutí soudů! Odmítají uznat nejen podpůrce, ale i opatrovníka, nebo notářsky ověřenou plnou moc. Odmítají s těmito oficiálními osobami komunikovat.

Nedostatek prostředků na služby

Rozhodnutí člověka nelze realizovat, protože finanční náklady na osobní asistenci a další služby nelze pokrýt z příspěvku na péči.

Ve společnosti je velký problém s přijímáním jinakosti

Úspěchy

Podpora založená na spolupráci funguje

Pomáhá, když člověk není izolovaný a má neformální (přirozené) vztahy, na kterých se dá stavět. Je lepší, když podpora je poskytována více lidmi – podpůrci, kteří jsou v kontaktu mezi sebou. Podpůrce pak do podpory nepromítá sám sebe. Je tu prostor pro vzájemnou kontrolu. Podpůrce z přirozeného sociálního okolí člověka – neformální podporovatel – dodává do podpory běžnost, normalnost. Silný kruh podpory lze vybudovat i pro izolované lidi žijící celý život v ústavu.

Svéprávnost rozvíjí

Se svéprávností přichází zodpovědnost a sebevědomí, lidé se začínají ptát...

Mění se postoje soudců

Podářilo se nám zvětšit informovanost soudu a změnit jejich postoj, setkali jsme se se soudcem s novými postoji.

Osvědčilo se aktivně vstupovat do soudních řízení, zastupovat klienty, navrhnout nové důkazy atd. To vše najednou vneslo do života člověka jiných obrátek. Je rozdíl mezi tím, kdy soud pracovníky služby jen vyslechl a kdy pracovníci začali soudu předkládat písemné důkazy v podobě alternativních písemných dokumentů ke znaleckým posudkům s kulatým razítkem. Nebylo to jednoduché, ale změnilo to situaci. Soudci i rodiny se tím měnili. Je to vidět, jak se mění odůvodnění rozsudků i v rozhodování: v r. 2014 a teď je to jiné, ač soudce je stejný.

Důležité je nemlčet, kdykoli je to možné ať už se jedná o právního zástupce ex offio nebo banku. Ti všichni teď už vědí o Úmluvě, o smlouvách o nápomoci atd.

Nové nastavení sociálních služeb pomáhá vytvářet lepší prostředí

Dobrá podpora při rozhodování je provázána s procesem deinstitucionalizace – pokud je tento proces veden individuálním přístupem. Pro zavedení systému podpory při rozhodování je vhodná služba podpora samostatného bydlení. Pomáhá plánování zaměřené na člověka a individuální přístup k lidem.

Spolupráce a sdílení zkušeností pomáhá

Podpora je i to, když se můžeme setkávat, že máme podobné zkušenosti.